

Med unntak for pelsdyrskinn er den norske produksjonen av jordbruksprodukter rettet mot det innenlandske markedet. Norske jordbruksprodukter er til vanlig ikke prismessig konkurransedyktige på verdensmarkedet, og den innenlandske produksjonen må tilpasses det norske markedet.

Jordbruket har gjennomgått en omfattende mekanisering og effektivisering i løpet av de siste 50 årene. I 1959 hadde 48 prosent av jordbruksbedriftene hest, mens 20 prosent hadde firehjulstraktor. I løpet av 1960- og 1970-tallet gikk hesten ut av bruk som trekkraft i jord- og skogbruket. I 2005 hadde 96 prosent av jordbruksbedriftene firehjulstraktor. I perioden 1959-2010 er arbeidsinnsatsen i jordbruket redusert fra 594 millioner timeverk til 95 millioner timeverk, mens samlet produksjon av plante- og husdyrprodukter har økt med om lag 85 prosent.

2.1. Jordbruksbedrifter og brukere

- Fra 1959 til 2011 er antall jordbruksbedrifter redusert med 77 prosent, fra 198 000 til 45 500.
- Gjennomsnittlig jordbruksareal per jordbruksbedrift har økt fra 50 dekar i 1959 til 219 dekar i 2011.
- I 2010 var 42 prosent av jordbruksarealet i drift leid, det vil si at arealet ble drevet av andre enn eieren.
- I 2011 var 6 prosent av jordbruksbedriftene godkjent for økologisk drift eller under omlegging til slik drift.
- Jordbruksbedrifter drevet av personlig bruker dominerer jordbruket i Norge, men antall bedrifter organisert som ansvarlig selskap har økt de siste årene. Mange av disse driver samdrift i melkeproduksjon.

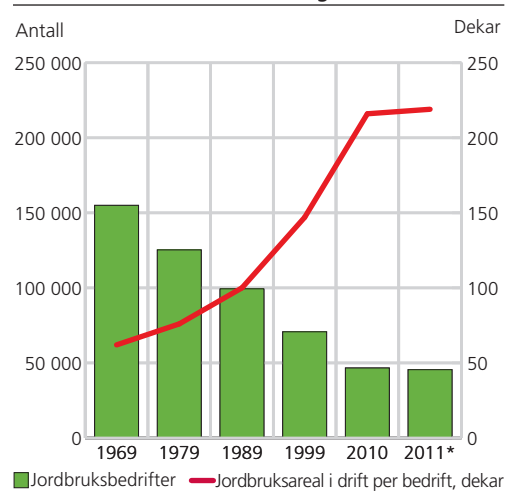
- I 2011 var 14 prosent av de personlige brukerne kvinner.

Antall jordbruksbedrifter

Fra 1950-tallet og framover har antall jordbruksbedrifter avtatt sammenhengende, med unntak for slutten av 1970-tallet da inntektene i jordbruket økte, og det var stor optimisme i næringa. Etterkrigstida har vært preget av vekst i økonomien og liten arbeidsledighet. Arbeidskraften i jordbruket har gått til bedre betalt arbeid i andre næringer. Samtidig har framgang i plante- og husdyravl, mer og bedre handelsgjødsel og plantevernmidler mv. samt mekanisering og spesialisering på den enkelte jordbruksbedrift ført til en stor økning i produksjon per sysselsatt i jordbruket.

Avgangen av jordbruksbedrifter skjer blant de små bedriftene, målt etter jordbruksareal i drift. Mange av disse gir ikke arbeid på fulltid for en person, og inntekta kan heller ikke konkurrere med arbeidsinntekta i andre næringer. Mekanisering av små bedrifter er dessuten kostbart, sett i

Figur 2.1.1. **Antall jordbruksbedrifter og gjennomsnittlig jordbruksareal per bedrift. 1959, 1969, 1979, 1989, 1999, 2010 og 2011***

Kilde: Jordbruksstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

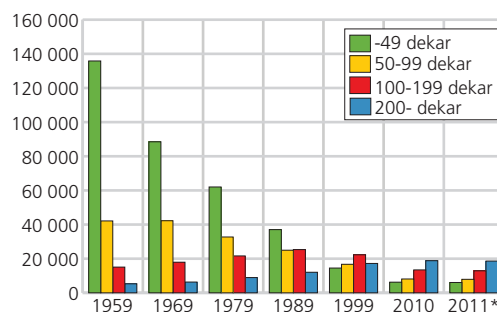
forhold til størrelsen på produksjonen. Ved generasjonsskifte er det ofte ingen som ønsker å drive bedriften videre.

Hva som er små bedrifter, har endret seg over tid, i takt med den teknologiske utviklingen og økningen i levestandarden. Fra 1959 til 1969 minket antall jordbruksbedrifter bare i størrelsesgruppen under 50 dekar jordbruksareal. I de to neste tiårsperiodene ble det færre jordbruksbedrifter i størrelsesgruppene under 100 dekar jordbruksareal. Fra 1989 har antall bedrifter også minket i størrelsesgruppen 100-199 dekar. For størrelsesgruppene 200-299 dekar og 300-499 dekar startet nedgangen i henholdsvis 2002 og 2008.

De siste årene har antall jordbruksbedrifter under 50 dekar jordbruksareal økt noe igjen. Dette skyldes en økning i antall jordbruksbedrifter uten jordbruksareal.

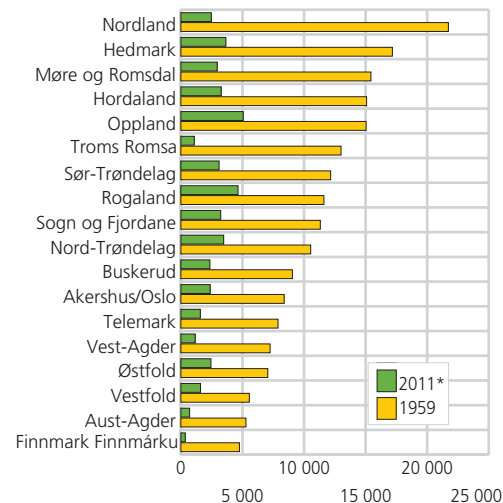
Ikke alle små jordbruksbedrifter som ifølge statistikken er borte, har lagt ned jordbruksdrifta. Noen bedrifter har utvidet jordbruksarealet, ved leie av jordbruksareal fra bedrifter som har lagt ned drifta eller ved nydyrking. Det offentlige ga tilskudd til nydyrking fram til begynnelsen av 1990-tallet. Fra slutten av 1980-tallet og framover har omfanget av nydyrkingen

Figur 2.1.2. **Jordbruksbedrifter, etter størrelsen på jordbruksarealet i drift. 1959, 1969, 1979, 1989, 1999, 2010 og 2011***

Kilde: Jordbruksstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.1.3. **Jordbruksbedrifter, etter fylke. 1959 og 2011***

Kilde: Jordbruksstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

vært vesentlig lavere enn tidligere, og jordbruksbedrifter som har økt jordbruksarealet, har gjort dette hovedsakelig ved leie eller kjøp av eksisterende jordbruksareal.

En del av jordbruksarealet på de nedlagte bedriftene har gått ut av drift fordi arealet er tungdrevet eller ligger avsides til. Dette arealet kan gradvis ha gått over til skogbevolst areal. Videre blir en del jordbruksareal omdisponert til tomter, veier og lignende.

Jordleie

Leie av tilleggsjord tok til på 1950-tallet. Før den tid forekom jordleie hovedsakelig som forpaktning av hele landbruks-eiendommer, inklusive driftsbygninger og bolighus. I 1959 leide 13 prosent av jordbruksbedriftene jordbruksareal. Det leide jordbruksarealet utgjorde 12 prosent av det totale jordbruksarealet i drift. Vel halvparten av jordbruksbedriftene med jordleie leide hele jordbruksarealet.

Omfanget av jordleie har økt i hele perioden etter 1959. I 2010 leide 65 prosent av